

3. přednáška 2007/08

Osnova přednášky:

1. *Subjekty a objekty managementu*
2. *Požadavky kladené na současný management „4E“*
3. *Základy vědy o managementu*
4. *Předmět vědy o managementu*
5. *Moderní vědecký přístup k managementu*
6. *Posuny paradigmatu v managementu (1. část)*

Ad1/ Subjekty a objekty managementu

Vztah mezi subjekty a objekty managementu **viz schéma č. 1 v příloze k 3. přednášce!**

Co je znázorněno ve výše znázorněném schématu: Realizace jakéhokoliv manažerského působení se odehrává v relativně uzavřeném systému. Subjekt managementu (řídící subjekt) přijímá nové poznatky o okolním prostředí systému (*např. pozorováním*) a snaží se aktualizovat a rozvíjet manažerské poznatky (*např. vzděláváním, tréninkem*). Na základě **poznatků o objektu managementu** (řízeném objektu) **modifikuje své poznatky** pro konkrétní zamýšlený účel s objektem managementu a **působí na něj** tak, aby dosáhl vytýčených cílů. Subjekt managementu **hodnotí transformaci objektu managementu** a na základě tohoto poznání se případně snaží o účinnější modifikaci disponibilních manažerských poznatků, resp. o jejich doplnění (*např. dalším studiem*). **Hodnocení výsledků** manažerského působení na objekt managementu, **přináší subjektu managementu rovněž poznatky v podobě zkušeností**, které rozšiřují významně jeho poznatkovou bázi a mohou být využívány při budoucím působení subjektu managementu i na zcela jiný objekt managementu.

Subjekt managementu a jeho způsobilost

Subjektem managementu je jednatel, resp. skupina lidí.

Objektem managementu jsou procesy, resp. činnosti, které zabezpečuje subjekt managementu sám (v rámci osobního managementu), resp. procesy a činnosti, které zabezpečují druzí lidé (v rámci zájmové skupiny lidí a v rámci OJ).

K významnému názorovému posunu na subjekt managementu dochází v rámci OJ. Klasické doposud převládající vnímání managementu, zdůrazňuje dominantní postavení manažerů, jako subjektů managementu. Podle klasického pojetí managementu se vlastníci a řadoví pracovníci na řízení OJ „jen“ spolupodílejí.

S nastupující společností znalostí se stává **klasické vnímání managementu zastaralé** a nedostačující. Manažerská způsobilost bude stále více požadována nejen u manažerů, ale i u vlastníků a dokonce i u výkonných pracovníků.

K významnému posunu dochází také v nazírání na **objekt managementu**:

Objektem již není organizační útvar, jakým může být OJ (podnik, škola, nemocnice atp.) či dílčí OJ (personální oddělení, právní odbor atd.) – jsou jimi procesy, jež přímo i nepřímo přispívají k realizaci a rozvoji OJ jako celku. Nejdůležitější členění těchto procesů je na:

- Základní (přímo zabezpečují výkon poslání OJ – např. na fakultě výchovně-vzdělávací proces, vědeckovýzkumná činnost)
- Doplnkové (přímo podporují realizaci základních procesů – např. na fakultě ediční činnost, knihovnická činnost)

- **Obslužné** (nepřímo umožňují realizaci základních a doplňkových procesů – u většiny OJ jsou formálně stejné, jejich obsah se liší podle specifiky základních a doplňkových procesů – např. jsou to manažerské procesy, procesy zabezpečující vstupy, procesy zabezpečující reprodukci disponibilních zdrojů atd.)

Ad2/ Požadavky na management "4E"

Shrnou-li se požadavky, které se nyní a do blízké budoucnosti budou klást na management v obecném slova smyslu, mohou se členit na zabezpečení:

- **Účelnosti** jakékoliv lidské činnosti (effectiveness), *např. výkonu poslání OJ;*
- **Účinnosti** jakékoliv lidské činnosti (efficiency), *např. výkonu poslání OJ;*
- **Hospodárnosti** jakékoliv lidské činnosti (economy), *např. výkonu poslání OJ;*
- **Odpovědnosti** (equity), tzn., „dělat věci spravedlivě, eticky a v rámci práva“.

Ad3/ Základy vědy o managementu

Management je a zřejmě vždycky bude jak vědou, tak i uměním:

- **Vědou** v tom smyslu, že je samostatným praktickou multidisciplinární vědní disciplinou, opírající se o poznatky manažerské praxe a poznatky řady jiných vědních disciplin;

Např. filozofie, ekonomie, psychologie, sociologie, politologie, historie, matematiky, statistiky, kybernetiky, teorie systémů, fyziologie.

- **Uměním** v tom smyslu, že manažerská praxe vyžaduje modifikované využívání teoretických znalostí v konkrétních a často nepředvídatelných situacích.

Typickými rysy vědy o managementu: je vědou velmi mladou, má relativně malý podíl na aplikaci v manažerské praxi (podíl v manažerské praxi činí podle kvalifikovaných odhadů 20-30%).

Cestu k **vědeckému pojetí managementu** otevřel **Frederick W. Taylor**¹

V důsledku vážných pochybení v manažerské praxi v nedávné minulosti

Např. mnoho lidí selhává v podmínkách zrychlujícího se životního tempa.

a **poklesu její efektivity**

Např. mnozí lidé pociťují negativní nepoměr mezi osobním energetickým vkladem a pocití uspokojení z jimi realizovaných aktivit.

se **apeluje na posílení pozice vědy o managementu a rozšíření „transféru“ vědeckých poznatků do manažerské praxe.**

Stále dosti zakořeněná **představa** o možnosti **úspěšně řídit druhé i sebe** pouze **na základě vlastní inteligence a praktických zkušeností**, poměrně rychle **rozpadá!**

¹ Američan Frederic Wislow Taylor byl původně strojníkem, později technickým inženýrem a konečně vedoucím v ocelářském komplexu. Prosazoval náhradu subjektivních odhadů v organizaci práce vědecky založenými postupy.

Prvořadým úkolem vědy o managementu by mělo být zejména objasňování podstaty způsobilosti člověka, resp. skupiny lidí vykonávat efektivně manažerské aktivity v OJ i podstaty způsobilosti člověka efektivně „řídít“ vlastní profesní i soukromý život.

Současná věda o managementu je v krizi. Klade důraz zejména na rozvoj znalostí, přičemž vědecký přístup není celostní a všeobecný. Mimoto současná věda o managementu téměř ignoruje potřebu formování sociální zralosti člověka a kolektivu, jako klíčového faktoru pro efektivnost jak organizačního, tak skupinového i osobního managementu.

Ad4/ Předmět vědy o managementu

Je-li management vědou musí mít, stejně jako každá vědní disciplína, svůj předmět.

Předmět managementu se doposud pojímá relevantní odbornou veřejností různě!

Autorovi tohoto sylabu je věcně nejbližší pojmání předmětu managementu vymezené prof. J Provazníkem (jedná se o renomovaného slovenského profesora managementu)!

Předmět managementu je v pojetí prof. Provazníka založen na třech pilířích (dimenzích) manažerské způsobilosti subjektu managementu:

- Odborné zdatnosti **vyplývající z odborných (teoretických) vědomostí týkajících se vědy o managementu a manažerské praxe (IQ);**
- **Praktických dovednostech a schopnostech** aplikovat odborné manažerské vědomosti v konkrétních podmínkách a situacích **(AQ);**
- **Sociální zralosti** vyplývající z osobních vlastností, postojů a hodnotové orientace **(EQ).**

Předmět vědy o managementu pro 21. století je žádoucí formovat a rozvíjet jako celostní soustavu poznatků o dimenzích způsobilosti subjektů managementu v tom smyslu, jaké mají mít:

- **vlastnosti**, aby byli sociálně zralými subjekty,
- **znalosti**, aby byli odborně zdatnými subjekty,
- **schopnosti**, aby byli prakticky dovednými subjekty.

Pozn.: Prostředky (způsoby) formování manažerské způsobilosti a za co lze považovat poznatky související s dimenzemi (pilíři) manažerské způsobilosti zachycuje **Schéma podstaty a rozvoje manažerské způsobilosti (viz příloha č. 2 k 3. přednášce)!**

Zatímco pro 20. století bylo typické preferování **IQ** a **AQ** v rámci manažerské způsobilosti, v **21. století** musí mít **(EQ) sociální zralost nejvyšší prioritu pro hodnocení manažerské způsobilosti** subjektu managementu.

Zdá se, že pojem „sociální zralost subjektu managementu“ nejlépe vystihuje následující definice:

***Sociální zralost subjektu managementu** je vědomé či nevědomé zachovávání základních principů chování a jednání (jež vychází ze stejných principů vnímání, poznávání a hodnocení), díky nimž se uchovává celistvost osobnosti. Tyto principy jsou založené na rozlišování mezi dobrem a zlem, správným a nesprávným, přičemž se subjekt managementu neorientuje jen na samotný cíl, který by měl být dosažen v souladu s tímto myšlením, ale rovněž na použité prostředky a nástroje k dosažení tohoto cíle.*

Ad5/ Moderní vědecký přístup k managementu

Za nejmodernější vědecký přístup je považován přístup, opírající se o vědecký aparát založený na tzv. **paradigmatu a jeho posunu**.

Moderní vědecký přístup se zrodil díky Thomasu Khunovi, který, v jeho celosvětově uznávané knize "Struktura vědeckých revolucí" mj. prokázal, že každý vědecký „průlom“ (posun paradigmatu) je nejprve porušením tradičního vědeckého myšlení a že nová skutečnost je vědeckou komunitou rozpoznána a následně akceptována po 30 až 50 letech, kdy vyroste nová, minulým paradigmatem "nesvázaná" vědecká generace!

***Paradigma** (angl. paradigm) je nosná myšlenka vědecké disciplíny, určité schéma myšlení a konání, logika uvažování. Je to teorie, výklad nebo model určitého komplexního jevu. Je dobově podmíněné, vychází z koncepce platné jenom určitou dobu, a proto je závislé na čase. Je založeno na soustavě axiomů, resp. principů, které vytvářejí určitou koncepci myšlení.*

Obecně je paradigma determinováno relevantními tzv. **axiomy**, resp. tzv. **principy**, resp. tzv. **premisami**.

***Axiomy** jsou tvrzení v rámci technických a přírodních věd, **principy** jsou tvrzení v rámci společenských věd, která se považují za základní pravdy vysvětlující vzájemné vztahy dvou a více proměnných v rámci určité vědecké teorie a nedokazují se.*

Za **principy** v managementu se považují základní pravdy, které vysvětlují vzájemné vztahy dvou a více proměnných. Mohou být **popisné, predikční, nikdy ne však příkazovací**. Příkladem principů je manažerský princip, formulovaný v 60. letech profesorem Harvardovy univerzity A.D. Chandlerem: "Strukturní forma OJ musí být podřízena obsahu manažerské činnosti". Tento princip se později, s rozvojem strategického managementu, modifikoval ve smyslu "Struktura následuje strategii".

***Premisy** (předpoklady) týkající se reality tvoří paradigmatata každé společenské vědy, určují, na co se obor soustředí, determinují, co jsou v oboru fakta a dokonce, co je jeho předmětem a co se naopak nepovažuje za důležité.*

Je velkou chybou, že se "zakotvené" premisy explicitně nedefinují, jen výjimečně analyzují a hodnotí a zcela mimořádně napadají jako "nevyhovující" pro dané podmínky, resp. formující se realitu.

***Posun paradigmatu** (angl. paradigm shift or break) je změnou platnosti starých axiomů, resp. principů, resp. premis a vytvoření axiomů, resp. principů, resp. premis nových. K posunu paradigmatu ve vědě dochází v důsledku omezeného lidského poznání. K posunům paradigmatu došlo či dochází ve všech vědních disciplínách.*

Doplňující poznámka k přednášce:

„Přidaná hodnota“ z ryze ekonomického hlediska není totéž jako „přidaná hodnota vnímaná zákazníkem“!! První pojem obsahuje součet vynaložených mezd, zdravotního a sociálního pojistného placeného zaměstnavatelem, odpisů a zisku. Přidaná hodnota vnímaná zákazníkem, zjednodušeně řečeno, vyjadřuje efekt, který vnímá zákazník spotřebou či užíváním získaného produktu (zboží či služby) po obrazně vyjádřeném odpočtu úsilí a nákladů, které musel vynaložit, aby produkt získal a mohl využívat. Problémem je v této

souvislosti zejména vyjádření onoho „efektu“, neboť je jednak obtížně měřitelný a také u každého zákazníka může být jedinečně vnímaný v návaznosti např. na individuální rozmanitost hodnotových měřítek. Přes tyto obtíže, existuje již pokročilý způsob metriky přidané hodnoty vnímané zákazníkem (viz např. publikace VLČEK, R. *Hodnota pro zákazníka*. Praha : Management Press, 2002. 443s. ISBN 80-7261-068-6.

Ad6/ Posuny paradigmatu v managementu (1. část)

K posunu paradigmatu dochází nyní zřejmě i ve vědě o managementu. Různí autoři, přední vědci v oboru, definují tento posun různě. Dále jsou uvedeny 4 autorem poznané posuny paradigmatu ve vědě o managementu:

- posun od industriálního k postindustriálnímu modelu managementu,
- změny premis managementu podle P. Druckera,
- od operačního k procesnímu managementu,
- od modelu “lidských vztahů” a “lidských zdrojů” k modelu “princiálního vedení”.

K posunu od industriálního k postindustriálnímu modelu managementu:

Autor tohoto názoru na posun paradigmatu prof. Veber z VŠE Praha se výhradně zabývá ziskovou sférou, což je slabinou tohoto nazírání! **Industriální model managementu** ziskových organizací byl mj. charakteristický následujícími projevy:

- Snažil se zvýšit konkurenceschopnost především snížením nákladů;
- Realizoval manažerskou činnost v rámci klasické vertikální organizační struktury s útvary, jako jsou marketing, výroba, výzkum a vývoj atd.;
- Navazoval spolupráci s externími partnery cestou klasických forem s malou mírou flexibility, jako jsou vyčleňování (outsourcing), společné podniky (joint ventures) a strategické aliance.

Pro **postindustriální model managementu** je mj. typické uplatnění vysoce flexibilní virtuální organizační struktury. Požadované flexibility je v této struktuře dosaženo prostřednictvím více či méně autonomních OJ a zejména týmovou orientací. Výměna informací a znalostí mezi různými týmy jak uvnitř organizace, tak s externími partnery probíhá pomocí moderní informační a komunikační technologie umožňující tak překonat dimenzi času a prostoru.

Bližší viz. VEBER, J. *Management. Základy, prosperita, Globalizace*. Praha : Management Press, 2001. s. 667-678. ISBN 80-7261-029-5.

Zpracoval: prof. Vágner
10. 10. 2007